

BULHARSKÝ JAZYK A LITERATÚRA

ÚVOD

Vyučovaci predmet bulharský jazyk a literatúra v základnej škole s vyučovacím jazykom bulharským má kľúčové postavenie z hľadiska utvárania a získavania komunikačných a kognitívnych kompetencií žiakov a žiačok v materinskom jazyku.

Požiadavky na vedomosti a zručnosti žiakov a žiačok uvedené vo výkonovom štandarde sú pre nich záväzné. Učitelia a učiteľky ich však môžu modifikovať, bližšie špecifikovať, konkretizovať s prihliadnutím na aktuálne kognitívne schopnosti svojich žiakov a žiačok. K vymedzeným výkonom sú priradené pojmy, ktoré tvoria kľúčový obsah predmetu.

Pojmy sú uvedené v obsahovom štandarde a žiaci a žiačky sa s nimi majú oboznámiť v danom období vzdelávania. Obsahový štandard obsahuje aj pojmy, ku ktorým sa neviažu výkony. Tieto pojmy sú trvalou zložkou obsahu vzdelávania a predstavujú informácie pre učiteľov a učiteľky. V rámci výučby bulharského jazyka a literatúry sa pracuje aj s pojmami z predchádzajúcich ročníkov.

Výkonový štandard je vypracovaný na základe predmetových kompetencií s prihliadnutím na systematizáciu učiva v súlade s obsahovým štandardom. Kvalitné zvládnutie komunikačných a kognitívnych kompetencií považujeme za dôležité z aspektu ich uplatnenia v reálnom, každodennom živote.

CHARAKTERISTIKA PREDMETU

Na prvom stupni základnej školy je východiskom skutočnosť, že žiaci a žiačky prichádzajú do 1. ročníka s odlišnými jazykovými schopnosťami, preto prvotným cieľom vyučovacieho predmetu bulharský jazyk a literatúra je rozvíjanie ich jazykových schopností. Úspešné dosiahnutie cieľov vyučovacieho predmetu je základom úspešného vzdelávania, výchovy, osvojenia si poznávacích procesov a učenia sa.

Najdôležitejšou úlohou v 1. a 2. ročníku je naučiť žiakov a žiačky čítať a písať v bulharskom jazyku, čo je zároveň základom bulharskej jazykovej výchovy. Pri budovaní pevných jazykových zručností obsah predmetu tvorí počúvanie s porozumením, hovorenie, písanie, samostatný ústny prejav, hlasné plynulé čítanie a čítanie s porozumením. Dôležitou úlohou predmetu je intenzívne rozvíjanie základných schopností potrebných k osvojeniu kreatívneho a integrovaného používania samostatnej komunikácie v bulharskom jazyku v ústnej a v písomnej podobe.

Vyučovací predmet bulharský jazyk a literatúra na primárnom stupni vzdelávania spája jazykovú a slohovú zložku, písanie, literárnu zložku a čítanie, ktoré sú zaradené do troch oblastí: *Jazyková komunikácia, Komunikácia a sloh, Čítanie a literatúra.*

V oblasti *Jazyková komunikácia a Komunikácia a sloh* žiaci a žiačky nadobúdajú jazykové kompetencie potrebné k osvojovaniu si spisovnej podoby bulharského jazyka. Pod pojmom jazyková kompetencia sa rozumie adekvátna interpretácia komunikačnej situácie, schopnosť porozumenia a aktívna účasť v komunikačných procesoch. Od začiatku osvojovania rečových zručností prebieha nácvik správnej artikulácie.

Východiskovou stratégiou výučby je komunikatívne vyučovanie. Najdôležitejšou úlohou je rozširovanie bulharskej slovnej zásoby. Vzhľadom na odlišnú jazykovú úroveň žiakov a žiačok treba dbať na to, aby sa neprimeranou náročnosťou učebného obsahu a nevhodnými edukačnými metódami nevytvárala psychická bariéra pri používaní bulharského jazyka. Pri rozvíjaní čítania s porozumením hrá dôležitú úlohu práca s textom. Výstupnou požiadavkou je, aby žiaci a žiačky dokázali pochopiť texty bulharských učebníc a podstatu zadania úloh. Pri osvojovaní písania je prvým krokom osvojenie si a automatizácia podôb cyrilských písmen a ich spájanie. Tempo písania sa stupňuje postupne v pomere s osvojením si

techniky písania. Odovzdaním základných poznatkov o systéme bulharského jazyka môžeme dosiahnuť vedomé používanie materinského jazyka na vyššej úrovni. V oblasti *Čítanie a literatúra* si žiaci a žiačky majú osvojiť techniku čítania a základy čítania s porozumením.

Prvotnou úlohou literárnej výchovy je, aby si žiaci a žiačky obľúbili čítanie, je dôležité vzbudiť a upevniť ich záujem o čítanie. K tomu je potrebné mať vhodnú slovnú zásobu v bulharskom jazyku na pochopenie a prijatie literárnych diel, jazykové znalosti a vedomosti na vyjadrenie vlastných myšlienok v bulharskom jazyku. Obsahový štandard zahŕňa záväzné základné učivo, ktoré si majú žiaci a žiačky osvojiť v jednotlivých obdobiach vzdelávania. Výkonový štandard obsahuje súhrn požiadaviek na vedomosti a zručnosti, ktoré si majú osvojiť počas dvojročných vzdelávacích cyklov z bulharského jazyka a literatúry.

CIELE PREDMETU

Vyučovanie bulharského jazyka na prvom stupni vzdelávania sa vyznačuje vybudovaním základov jazyka a poznatkov o literatúre. Žiaci a žiačky sa vzdelávajú a získavajú základné vedomosti prostredníctvom materinského jazyka, preto rozvíjanie spôsobilostí z bulharského jazyka sa prelína celým edukačným procesom primárneho vzdelávania.

Ďalšími čiastkovými cieľmi sú:

- rozvíjať elementárne jazykové, rečové a čitateľské kompetencie,
- vychovávať k úcte k materinskému jazyku,
- položiť základy komunikačných zručností,
- zvládnuť základy pravopisnej a výslovnostnej normy,
- rozvíjať vyjadrovacie schopnosti,
- dosiahnuť pozitívny postoj k čítaniu a literatúre,
- osvojiť si základy spisovnej podoby materinského jazyka,
- uvedomovať si špecifiká dvojjazyčného prostredia a dvojjazyčnosti.

VZDELÁVACÍ ŠTANDARD

Jazyková komunikácia – 1. obdobie (1. a 2. ročník)

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiaci a žiačky:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ rozumejú rozdielom medzi hláskou a písmenom, ✓ správne vymenujú písmená bulharskej abecedy, ✓ diferencujú samohlásky a spoluhlásky, ✓ spájajú hlásky do slabík, ✓ vyskladajú slová zo slabík, ✓ doplnia chýbajúce slová do neúplných viet, ✓ členia jednoduché texty na vety, vety na slová, slová na slabiky a slabiky na hlásky, ✓ rozdeľujú slová na slabiky, ✓ správne intonujú oznamovaciu, opytovaciu, rozkazovaciu a zvolaciu vetu, ✓ dokážu napísať oznamovacie, opytovacie, rozkazovacie a zvolacie vety so správnou interpunkciou, ✓ tvoria kladné a záporné vety súvisiace s prostredím a každodennými aktivitami, 	<p>Zvuková rovina jazyka a pravopis</p> <p>bulharská abeceda samohlásky spoluhlásky interpunkčné znamienka</p> <p>Tvarová rovina jazyka</p> <p>sloveso byť podstatné mená osobné zámená, opytovacie zámená</p> <p>Skladobná rovina jazyka</p> <p>veta, text, odsek, nadpis intonácia, prestávka vety podľa obsahu: oznamovacia, opytovacia, zvolacia, rozkazovacia veta</p> <p>Významová rovina jazyka</p> <p>predložky</p>

<ul style="list-style-type: none">✓ tvoria opytovacie vety pomocou častíc li, dali, nali.✓ správne používajú osobné zámená,✓ správne časujú slovesá v prítomnom čase,✓ tvoria množné číslo podstatných mien,✓ správne používajú grafické znaky azbuky,✓ správne píšú malé a veľké písmená,✓ prepisujú, odpisujú jednoduché vety,✓ ovládajú veku primerane pravopis slov v jednotnom a v množnom čísle.	<p><i>Písanie</i></p> <p>bulharské písmená: typ písmena, tvar písmena hlásky</p> <p>hlásky napísané jedným alebo dvomi písmenami</p> <p>písmeno označujúce dve hlásky</p> <p>interpunkčné znamienka</p> <p>slová, slovné spojenia, vety</p>
---	--

Komunikácia a sloh – 1. obdobie (1. a 2. ročník)

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiaci a žiačky:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ dokážu pochopiť príkazy i otázky, ✓ dokážu pochopiť veku primeraný text, ✓ dokážu reagovať otázkami na vypočuté texty, ✓ dokážu reprodukovat' texty na základe počúvania, ✓ pri ústnom prejave dodržiavajú správnu artikuláciu a výslovnosť, ✓ pri ústnom prejave sa vyjadrujú zrozumiteľne, ✓ pri rozhovore rešpektujú základné komunikačné pravidlá, ✓ na základe ilustrácií, pomocou otázok tvoria jednoduché vety, ✓ dokážu vyžiadať a podávať informácie, tvoriť otázky, ✓ poskytujú základné informácie o sebe, o rodine, o škole, ✓ dokážu reagovať na otázky, ✓ dokážu sa zapojiť do rozhovoru, ✓ porozprávajú o svojich zážitkoch, ✓ napíšu krátky text, ✓ aplikujú gramatické vedomosti pri tvorbe textu, na základe otázok porozprávajú obsah známych textov, ✓ tvoria nadpis k známym textom (rozprávkam, príbehom), k obrázkom, 	<p>Počúvanie s porozumením</p> <p>text, príkaz, otázka</p> <p>Čítanie s porozumením</p> <p>súvislé texty rôznych jazykových štýlov (populárno-náučné texty)</p> <p>nesúvislé texty</p> <p>Ústny prejav</p> <p>oslovenie, pozdrav, predstavenie sa</p> <p>predstavenie iného</p> <p>prosba, poďakovanie</p> <p>tvorba otázok (žiadosť o informáciu)</p> <p>rozhovor</p> <p>obrázok, ilustrácia, nadpis</p> <p>rytmus, tempo, melódia</p> <p>Písomný prejav</p> <p>nadpis, text, veta</p>

<p>✓ na základe ilustrácií, pomocou otázok tvoria súvislé vety.</p>	<p><i>Komunikačné témy:</i> Predstavenie sa, Rodina, Rodinné sviatky, Doma, Čas, Režim dňa; Stravovanie, Zelenina a ovocie, Ľudské telo, Škola, Povolania, Šport, Zvieratá a kvety, Ročné obdobia, Obliekanie sa, Čísla 1-20.</p>
---	--

Čítanie a literatúra – 1. obdobie (1. a 2. ročník)

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiaci a žiačky:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ poznajú všetky písmená abecedy (malé, veľké, písané, tlačené), ✓ správne artikulujú všetky hlásky bulharskej abecedy, ✓ odpovedajú na otázky, ktoré sa viažu na obsah textu, ✓ na základe predchádzajúcej prípravy správne čítajú primerane náročné texty, ✓ správne prečítajú krátke vety s porozumením, ✓ po tichom čítaní dokážu odpovedať na otázky učiteľa, ktoré sa viažu na obsah prečítaného textu, ✓ s pomocou učiteľa zostavia otázky z prečítaného textu, ✓ zreprodukujú vlastné pocity a dojmy z prečítaného textu, ✓ čítajú s porozumením nahlas alebo potichu rôzne druhy veku primeraných textov. 	<p>Technika čítania</p> <p>Intonácia</p> <p>prestávka</p>
<ul style="list-style-type: none"> ✓ vnímajú literárne texty počúvaním, výrazným hlasným čítaním, ✓ dokážu rozprávať o vypočutom, prečítanom texte, ✓ vnímajú vzťah medzi ilustráciou a obsahom literárnych ukážok, ✓ dokážu zreprodukovať, dramatizovať časť rozprávky, poviedky zo života detí (s pomocou učiteľa), 	<p>Literárna výchova</p> <p><i>Všeobecné pojmy</i></p> <p>ilustrácia</p> <p>autor: spisovateľ, básnik</p> <p>literárna postava</p>

<ul style="list-style-type: none"> ✓ dokončia začatý známy, prečítaný príbeh rozprávaním, dramatisáciou, prípadne i ilustráciou, ✓ primerane svojim schopnostiam dokážu predniesť krátke básne a úryvky z prózy, ✓ vymenujú postavy z prečítaných rozprávok, poviedok o deťoch, zvieratách, ✓ rozlišujú prozaické a básnické texty, ✓ poskytujú základné informácie o prečítanom texte, ✓ orientujú sa v deji rozprávok, poviedok, príbehov, ✓ rozlíšia hlavnú postavu od vedľajšej postavy, ✓ veku primerane hodnotia postavy literárneho diela a určia ich vzájomný vzťah, ✓ rozlišujú v texte základné a sekundárne informácie, ✓ na základe otázok určia hlavnú myšlienku prečítaného diela , ✓ zreprodukovujú vlastný čitateľský zážitok. 	<p>čitateľ</p> <p><i>Literárne žánre</i></p> <p>žánre ľudovej slovesnosti (riekanky, hádanky, hry, piesne)</p> <p>báseň</p> <p>rozprávka</p> <p>veršovaná rozprávka, poviedka</p> <p>detská literatúra</p> <p><i>Štruktúra diela</i></p> <p>nadpis</p> <p>verš</p> <p>strofa</p> <p><i>Metrika</i></p> <p>rým, refrén, rytmus</p>
---	---

Odporúčania

Žiaci a žiačky

vedia naspamäť aspoň 5 – 6 básničiek a riekaniek,
 poznajú aspoň 5 rozprávok (nadpis, obsah – veku primerane),
 pomenujú postavy z niekoľkých známych rozprávok,

dokážu zahrať bábkové divadlo, aktívne a tvorivo sa zúčastnia na dramatizácii detských ľudových hier, rozprávok, básní.

Kontrolné diktáty

Počet: 5 – 6, v súlade s obsahovým štandardom. V 1. ročníku by diktáty mali obsahovať 10 – 15 slov. V 2. ročníku by diktáty mali obsahovať 15 – 20 slov.

ODPORÚČANÉ TEXTY PRE LITERÁRNE ČÍTANIE:

Ľudová slovesnosť: riekanky, vyčítanky, niekoľko ľudových piesní, ľudových hier, rozprávky bulharského alebo iného národa, druhy rozprávok

Ran Bosilek: Rozprávky, Angel Karalijčev: Bulharské ľudové rozprávky, atď.

Básne pre deti, rozprávky, poviedky; rozprávkové romány s jednoduchou skladbou

Básne autorov/-iek: Petko Slavejkov, Ivan Vazov, Elin Pelin, Kiril Christov, Konštantin Konstantinov, Elisaveta Bagriana, Dora Gabe a diela iných.

Detské romány klasických bulharských autorov a autoriek: Valeri Petrov: „Меко казано“ (Jemne povedané); „Копче за сън“ (Gombík na spanie); Emilian Stanev: „Къщичка под снега“; „Когато скрежът се топи“ (Domček pod snehom, Keď sa topí ľad); Jordan Radičkov: „Ние, врабчетата“ (My, vrabčatá);

Detské romány klasických európskych autorov a autoriek, napr. A. Lindgren, G. Rodari, M. Twain, atď.

Detské romány súčasných bulharských autorov a autoriek: Julia Spiridonova, Petja Kokudeva, Božana Angelova, Maja Dalgačeva.

Jazyková komunikácia – 2. obdobie (3. a 4. ročník)

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiaci a žiačky:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ na základe praktických vedomostí rozpoznávajú jazykové a gramatické javy, ✓ dokážu používať bulharský jazyk ako komunikačný prostriedok na základnej úrovni, ✓ dokážu vysvetliť význam slov vlastnými slovami, ✓ rozširujú si aktívnu a pasívnu slovnú zásobu, ✓ v texte rozlišujú slovné druhy, ✓ aplikujú gramatické javy, ✓ použijú poznatky o slovných druhoch v písomnom a ústnom prejave, ✓ dokážu aplikovať pravopisné pravidlá pri veku primeraných bulharských slov a viet, ✓ správne, čitateľne, úhľadne a primerane rýchlo napíšu jednoduchý text, ✓ píšú vety s veľkým začiatočným písmenom, ✓ píšú jednoduché vety s použitím správnej interpunkcie. 	<p><i>Tvarová rovina jazyka</i></p> <p>slovesá, časovanie</p> <p>podstatné mená: všeobecné, vlastné podstatné mená</p> <p>mená osôb, zvierat, názvy inštitúcií, zemepisné názvy, mená značiek</p> <p>prídavné mená: zhoda</p> <p>zámená: osobné, privlastňovacie, opytovacie</p> <p>číslovky: základné, radové</p>

Komunikácia a sloh – 2. obdobie (3. a 4. ročník)

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiaci a žiačky:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ dokážu reagovať otázkami na vypočuté texty, ✓ dokážu reprodukovat' texty na základe počúvania, ✓ dokážu sa zapojiť do rozhovoru, ✓ pri rozhovore rešpektujú základné komunikačné pravidlá, ✓ porozprávajú o svojich zážitkoch, ✓ rozprávajú o každodenných zážitkoch, o čitateľských a diváckych zážitkoch, ✓ dokážu vyžiadať a podávať informácie, ✓ poskytujú základné informácie o sebe, o rodine, o škole, ✓ dokážu veku primerane sformulovať vlastný názor, ✓ dokážu vyjadriť názor v 2-3 vetách o činnosti postáv, o situáciách z prečítaného textu, ✓ vyhľadajú informácie z textu, ✓ dokážu napísať text o každodenných témach, ✓ dokážu napísať krátke texty (napr. opis, rozprávanie, charakteristika v 1 -2 riadkoch), ✓ dokážu tvoriť texty z každodenného života (napr. pozvánka, sms, e-mail), 	<p>Počúvanie s porozumením</p> <p>text, príkaz, otázka</p> <p>Čítanie s porozumením</p> <p>súvislé texty (populárno-náučné, literárne, publicistické, atď. texty)</p> <p>nesúvislé texty</p> <p>Ústny prejav</p> <p>oslovenie, pozdrav, predstavenie sa</p> <p>predstavenie iného</p> <p>prosba, poďakovanie</p> <p>tvorba otázok (žiadosť o informáciu)</p> <p>rozhovor</p> <p>rytmus, tempo, dôraz, prestávka</p> <p>Písomný prejav</p> <p>nadpis, text, veta, osnova</p> <p>rozprávanie, opis, charakteristika</p> <p>list, pohľadnica, pozvánka, sms, e-mail</p>

<ul style="list-style-type: none">✓ dokážu vytvoriť nadpis k známym textom (rozprávkam, príbehom), k obrázkom.✓ dokážu napísať osnovu pod vedením učiteľa,✓ dokážu pochopiť veku primeraný text,✓ dokážu porozumieť rôznym druhom textov,✓ dokážu vyvodiť záver prečítaného textu,✓ dokážu interpretovať veku primerané texty.	<p><i>Komunikačné témy:</i></p> <p>Predstavenie sa, Rodina, Rodinné sviatky, Doma, Čas, Režim dňa, Stravovanie, Zelenina a ovocie, Ľudské telo, Škola, Povolania, Šport, Zvieratá a kvety, Ročné obdobia, Obliekanie sa, Číslo 20-100.</p>
---	---

Literárna výchova – 2. obdobie (3. a 4. ročník)

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiaci a žiačky:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ vnímajú literárne texty počúvaním, výrazným hlasným čítaním, ✓ dokážu rozprávať o vypočutom, prečítanom texte, ✓ odpovedajú na otázky, ktoré sa viažu na obsah textu, ✓ s pomocou učiteľa zostavia otázky z prečítaného textu, ✓ dokončia začatý známy, prečítaný príbeh rozprávaním, dramatizáciou, prípadne i ilustráciou, ✓ dokážu predniesť krátke básne a úryvky z prózy, ✓ vymenujú postavy z prečítaných rozprávok, poviedok o deťoch, zvieratách, ✓ rozlišujú prozaické a básnické texty, ✓ poskytujú základné informácie o prečítanom texte, ✓ orientujú sa v deji rozprávok, poviedok, príbehov, ✓ rozlíšia hlavnú postavu od vedľajšej postavy, ✓ vyjadrujú svoje myšlienky o prečítanom diele, ✓ rozlišujú v texte základné a sekundárne informácie, ✓ zreprodukujú vlastné pocity a dojmy z prečítaného textu, ✓ na základe otázok určia hlavnú myšlienku prečítaného diela, ✓ zreprodukujú vlastný čitateľský zážitok. 	<p>Všeobecné pojmy</p> <p>postava konflikt, poučenie</p> <p>Literárne žánre</p> <p>porekadlo, príslovie, hádanka rozprávka, povest', legenda, poviedka báseň</p> <p>Štruktúra diela</p> <p>nadpis verš, strofa</p> <p>Metrika</p> <p>rým, refrén, rytmus</p>

Odporúčania

Žiaci a žiačky:

vedia naspamäť 8 – 10 básničiek,
poznajú aspoň 8 – 10 rozprávok (ľudové, autorské), 2 – 4 povesti (ľudové, autorské),
vedú názov a autora/-ku svojich obľúbených kníh s odporúčaním pre spolužiakov/-čky,
navštevujú školskú knižnicu a dokážu sa v nej orientovať,
pracujú s mimočítankovou literatúrou, detským časopisom,
používajú slovníky: pravopisný, synonymický, frazeologický,
aktívne a tvorivo sa zúčastnia na dramatizácii.

Kontrolné diktáty:

Počet: 6 – 8, v súlade s obsahovým štandardom.

V 4. ročníku by diktáty mali obsahovať 30 – 40 slov so zameraním na prebraté a nacvičené gramatické učivo.

Kontrolné slohové práce:

Počet: 3, v súlade s obsahovým štandardom. Slohové práce by mali mať rozsah 10 – 15 viet.

Uvedené vzdelávacie výstupy sú záväzné. Učivo predpísané vo vzdelávacom štandarde môže učiteľ/-ka v rámci Školského vzdelávacieho programu prispôbiť vedomostnej a jazykovej úrovni danej triedy.

ODPORÚČANÉ TEXTY PRE LITERÁRNE ČÍTANIE PRE PRIMÁRNY STUPEŇ VZDELÁVANIA

– Ľudová slovesnosť: riekanky, vyčítanky, ľudové piesne, ľudové hry, rozprávky bulharského a iného ľudu, druhy rozprávok. Aurori a diela: Bulharské ľudové rozprávky, Ran Bosilek: Rozprávky, Svetoslav Minkov: Rozprávky, Angel Kralijčev: Bulharské ľudové rozprávky.

– Básne pre deti, rozprávky, poviedky; rozprávkové romány s jednoduchou skladbou, detské romány klasických bulharských autorov.

Próza: Valeri Petrov: „Меко казано“ (Jemne povedané); Elin Pelin: Ян Бибиян: Невероятните приключения на едно хлапе; Ян Бибиян на луната; (Dobrodružství Jana Bibijana), Emilian Stanev: Чернишка; Къщичка под снега; През води и гори; Когато скрежът се топи („Černiška“, Domček pod snehom, Cez vody a les, Keď sa topí ľad); Jordan Radičkov: Ние, врабчетата (Мы, врабчатá);

Poézia: Petko Slavejkov, Ivan Vazov, Elin Pelin, Kiril Christov, Konštantin Konstantinov, Elisaveta Bagriana, Dora Gabe, atď.